

Archeologienota

Meeuwen-Gruitrode, Hoogstraat/Kruisstraat

Programma van Maatregelen

2016J91

HAAST

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Rik van de Konijnenburg
Grauwe Torenwal 6/00/1
B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018
e-mail: rik@konijnenburg.com

Haast-rapport 2017-34/ wettelijk depot: D/2017/12654/34
verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2017), Meeuwen-Gruitrode, Hoogstraat/Kruisstraat), Archeologienota, HAAST-rapport 2017-34, Bree, D/2017/12654/34

© 2017 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

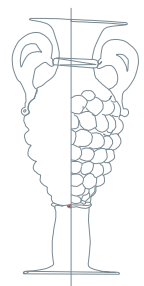
Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2017/12654/34

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: Het terrein gefotografeerd in 2015 (bron: www.geopunt.be)

INHOUD

1. Gemotiveerd advies	4
2. Programma van maatregelen	5
2.1. Administratieve gegevens	5
2.2. Aanleiding van het vooronderzoek	8
2.3. Resultaten van het vooronderzoek met ingreep in de bodem	10
Archeologische verwachting	10
Resultaten van het proefsleuvenonderzoek	11
Afweging noodzaak verder onderzoek en gemotiveerd advies	16
2.4. Vraagstelling en Onderzoeksdoelen	16
2.5. Onderzoeksstrategie	16
2.6. Onderzoeksmethode en -technieken	16
2.6.1. Vondsten	16
2.6.2. Onderzoeksvragen	16
2.7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	16
3. Lijst met Afbeeldingen	16
4. Bibliografie	17

1. Gemotiveerd advies

In opdracht van JC Building, Markt 47 te 3990 Peer werd een bureauonderzoek opgemaakt, opgevat als archeologienota met uitgesteld onderzoek. JC Building wenst op de hoek van de Hoogstraat en de Kruisstraat te Meeuwen een handelspand te bouwen met aanleg van wegenis en parking aansluitend bij een bestaand parkeerterrein aan de Hoogstraat.

De projectontwikkelaar vraagt om economische redenen uitstel van onderzoek. Het projectgebied ligt volgens het gewestplan Neerpelt – Bree in woongebied met landelijk karakter. Men wil, aangezien een handelscomplex gebouwd wordt, zeker zijn van de bouwvergunning en socio-economische vergunning alvorens verder te investeren in het terrein.

Om bovenstaande redenen wordt derhalve beroep gedaan op een procedure met uitgesteld vooronderzoek.

In het bureauonderzoek werden alle nodige gegevens verzameld en besproken om te komen tot een gefundeerde uitspraak betreffende de archeologische verwachtingen in het betrokken projectgebied.

Op het terrein van het afgebakende projectgebied zijn nooit vondsten gemeld.

Op basis van de gegevens uit de voorstudie kan niet met zekerheid gezegd worden dat het projectgebied effectief resultaten zal opleveren wat betreft archeologische kennisvermeerdering. Om toch voldoende zekerheid te krijgen over mogelijke aanwezigheid van archeologische – waardevolle – sporen wordt een vooronderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek met ingreep in de bodem geadviseerd.

Afweging van de verschillende prospectiemethodes:

De beschikbare methodes binnen een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, veldkartering, landschappelijk booronderzoek en geofysisch onderzoek zullen weinig of geen resultaten opleveren.

De beschikbare methoden voor een vooronderzoek zonder of met zeer beperkte ingreep in de bodem zijn geofysisch onderzoek, veldkartering en landschappelijk booronderzoek.

Geofysisch onderzoek spoort weliswaar anomalieën in de bodem op maar aangezien er geen structuren in harde materialen, baksteen, natuursteen, verwacht worden zal dit eerder moeilijk interpreteerbare sporen opleveren die enkel geïnterpreteerd of gedetermineerd kunnen worden door een ondersteunende ingreep in de bodem. Mogelijk worden de contouren zichtbaar van recente bodemingrepen ten gevolge van de sloopwerken van de gebouwen, maar dan nog dienen die geverifieerd te worden door middel van een proefsleuvenonderzoek.

Landschappelijke boringen kunnen eveneens een beeld opleveren van de verstoorde zones, maar de beperkte beschikbare oppervlakte en het recent rooien en ontstronken van bomen kan ook met deze methode een vertekend beeld van de bodemgenese opleveren hetgeen dan weer niet in overeenstemming zou kunnen gebracht worden met het oorspronkelijke landschap dat, wat betreft vroege middeleeuwen – mogelijk van in de prehistorie - en tot mogelijk in de 16de/17de eeuw eerder waarschijnlijk heidebegroeiing was met mogelijk hier en daar lichte heuvelruggen ontstaan door zandverstuivingen; de duinengordel is immers niet heel ver af gelegen.

Veldkartering is momenteel niet mogelijk aangezien het terrein volledig begroeid is met een wildgroei aan struikjes en grassen. En, ook met deze methode zullen wel aanwijzingen gevonden worden van sporen, maar zullen ze eerder een vage afbakening van de verstoorde zones opleveren dan aanwijzingen voor eventuele aanwezigheid van archeologisch erfgoed.

De meest aangewezen manier om het terrein landschappelijk en archeologisch te waarderen zijn ons inzien een plangebieddekkend proefsleuvenonderzoek door middel van parallelle proefsleuven van 2 m breed over de volledige oppervlakte van het onverharde terreindeel en west – oost georiënteerd haaks op de loop van de Abeek.

2. Programma van maatregelen

2.1. Administratieve gegevens

Projectcode: 2016J91

nummer wettelijk depot: D/2016/12654/22

naam en erkenningsnummer archeoloog: Rik van de Konijnenburg, OE/ERK/Archeoloog/2015/00041

naam en adres van de opdrachtgever: JC Building, Markt 47 te 3990 Peer (contactpersoon: Mevr. Chantal Spaan, architect)

locatiegegevens:

provincie: Limburg

gemeente: Meeuwen-Gruitrode

deelgemeente: Meeuwen

adres: hoek Hoogstraat en Kruisstraat

toponiem: Genits/Vliegeneinde

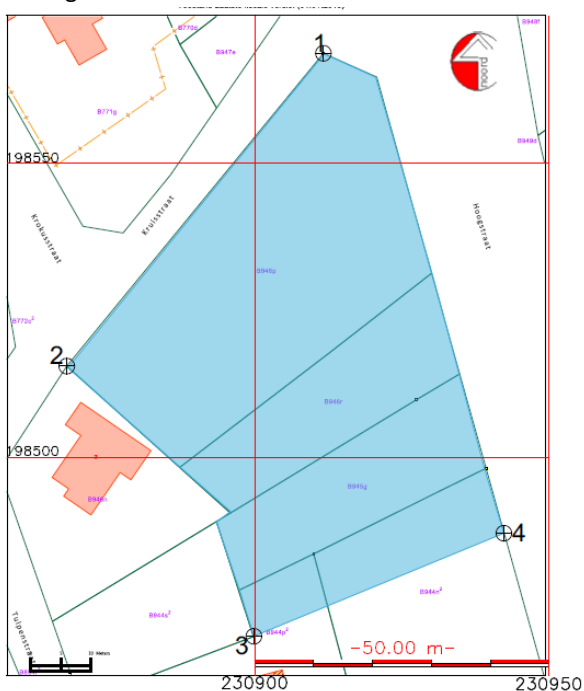
bounding box:

Het terrein is gelegen ten zuiden van het centrum van de gemeente Meeuwen en grenst aan de noordzijde aan de kruisstraat en ten oosten aan de Hoogstraat

De geografische coördinaten, Lambert 72:

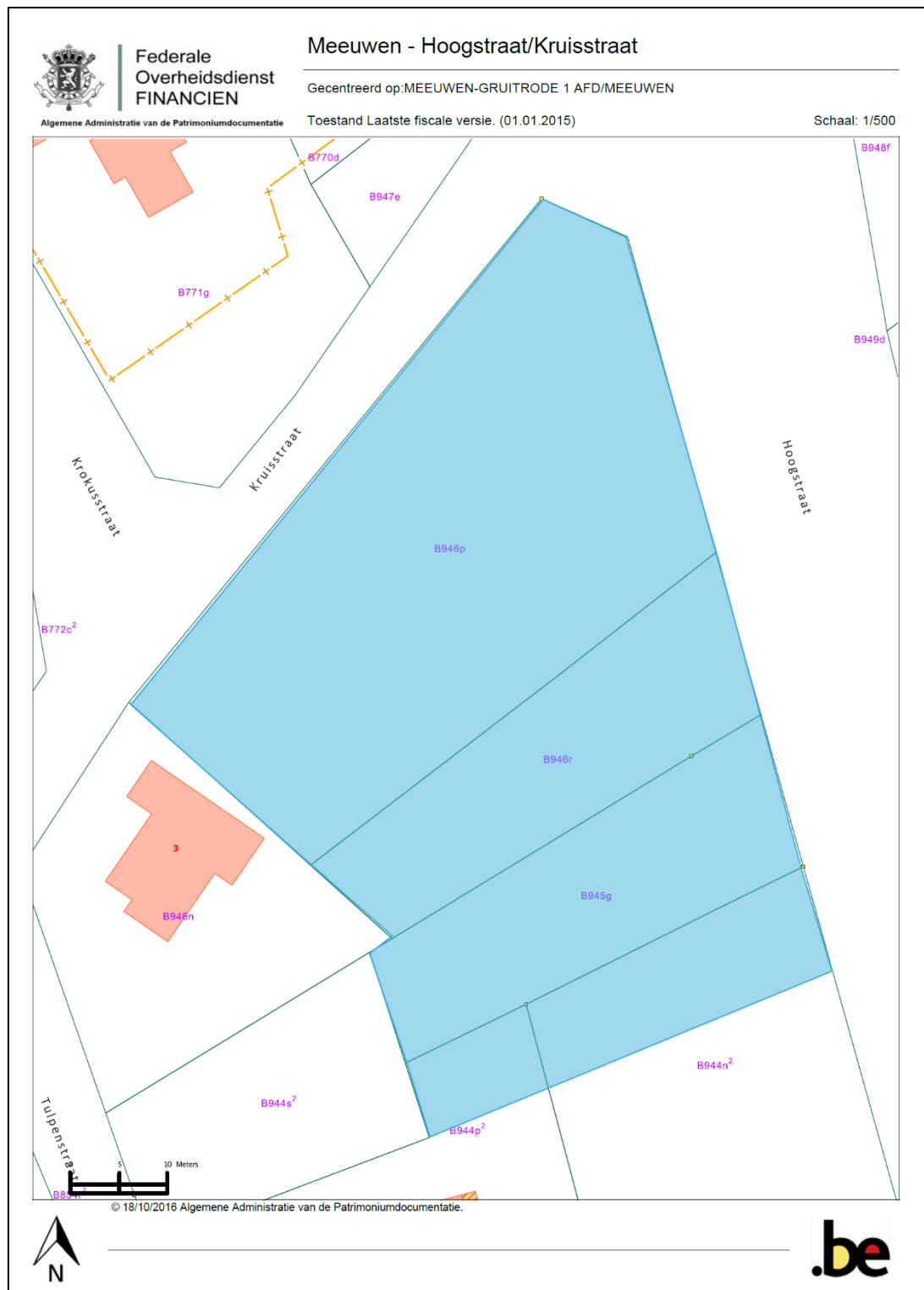
nr	x	y
1	230911,12	198568,21
2	230868,05	198515,52
3	230899,02	198470,08
4	230942,48	198485,01

Afb.1: Bounding Box

Kadastrale gegevens en plan met afbakening

Kadastrale ligging van het projectgebied: Meeuwen, afd 1 Meeuwen, Sie B, percelen 946p, 946r, 945g, 944n² (partim) en 944p² (partim).

Afb. 2: Kadastraal uittreksel 01/01/2015

Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied

Afb. 3: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied rood omkaderd.

Begin- en einddatum van het onderzoek:

Het proefsleuvenonderzoek vond plaats op 22/04/2017

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed:

Bureauonderzoek,

Geologische dateringen:

Tertiair
Quartair
Holoceen

Geomorfologisch:

vlakke
rivierrass
eolische afzettingen

Bodems:

anthrosol

Bodemgebruik:

akkerland
grasland

Archeologische indicaties:

Losse vondsten

Objecten/materiaal:

Aardewerk of keramiek

Steengoed

Aardewerk/ Vaatwerk

Metaal

Lood

Brons

(musket)kogels / wapens

Munten: (liard, oord en andere

Dateringen:

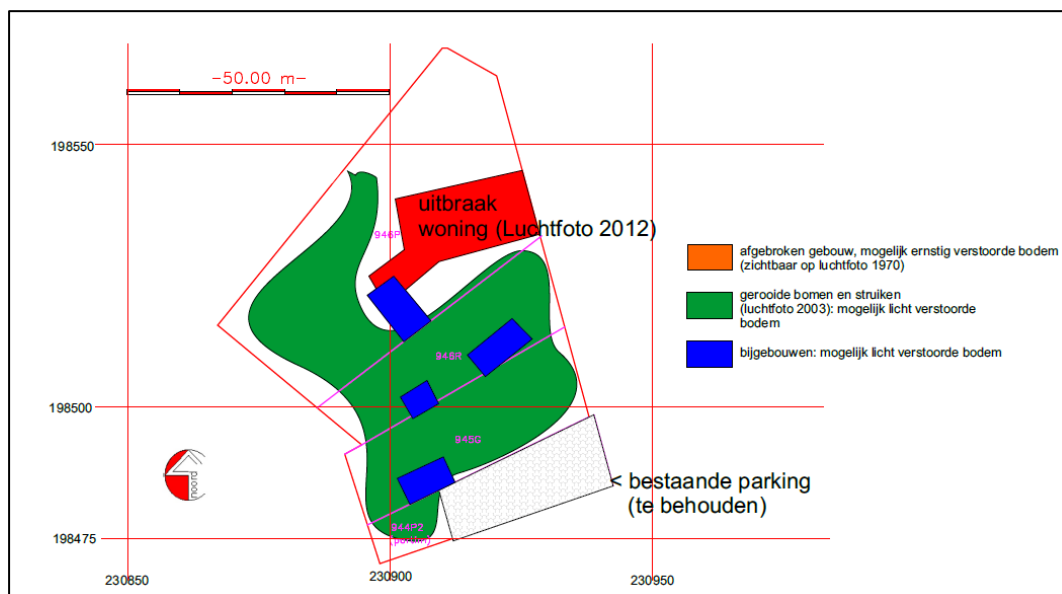
Romeinse Tijd

Middeleeuwen

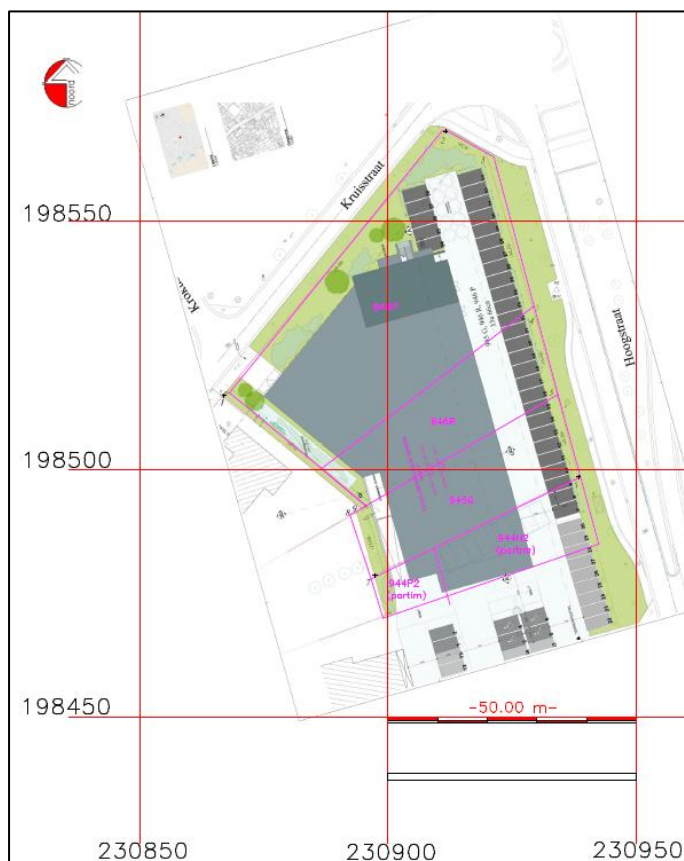
Late Middeleeuwen

Nieuwe tijd

Overzichtsplan met afbakening van de verstoorde zones

Afb. 4: Plan met aanduiding van de verstoorde zones

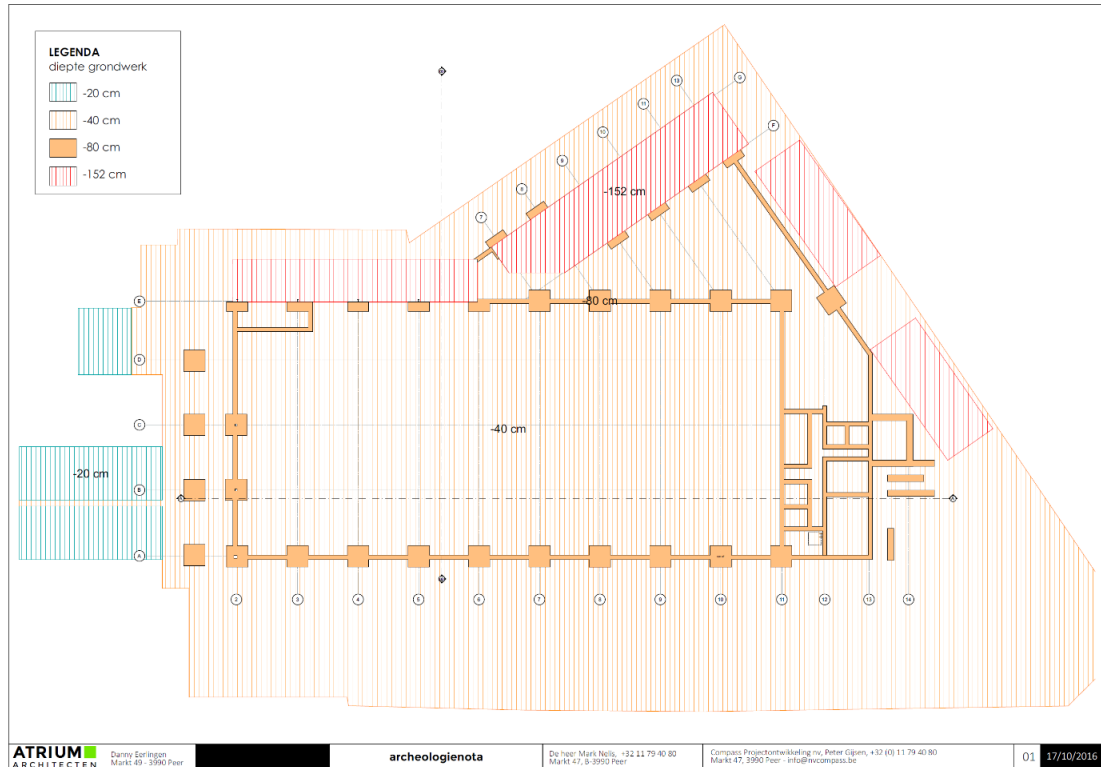
Afb. 5: Inplantingsplan van de nieuwbouw zoals aangereikt door nv JC Building projectontwikkeling

2.2. Aanleiding van het vooronderzoek

JC Building wil op het terrein een nieuw handelscomplex bouwen met bouw van een hal, winkel annex magazijnen, aanleg van wegenis en parkeerplaatsen, aanleg van een infiltratiegracht en plaatsing van infiltratie- en hemelwaterbekkens.

Het bouwprogramma zal ongeveer 80% van het volledige projectgebied innemen. De overige 20% zullen geroerd worden door nieuwe aanplanting van groenvoorziening, de aanleg van een infiltratiegracht en het plaatsen van infiltratiebekkens. Dit wil zeggen dat over het volledige terrein minstens de teelaarde – Ap horizont(en) en een deel van de eerstvolgende bodemhorizont zal worden weggegraven.

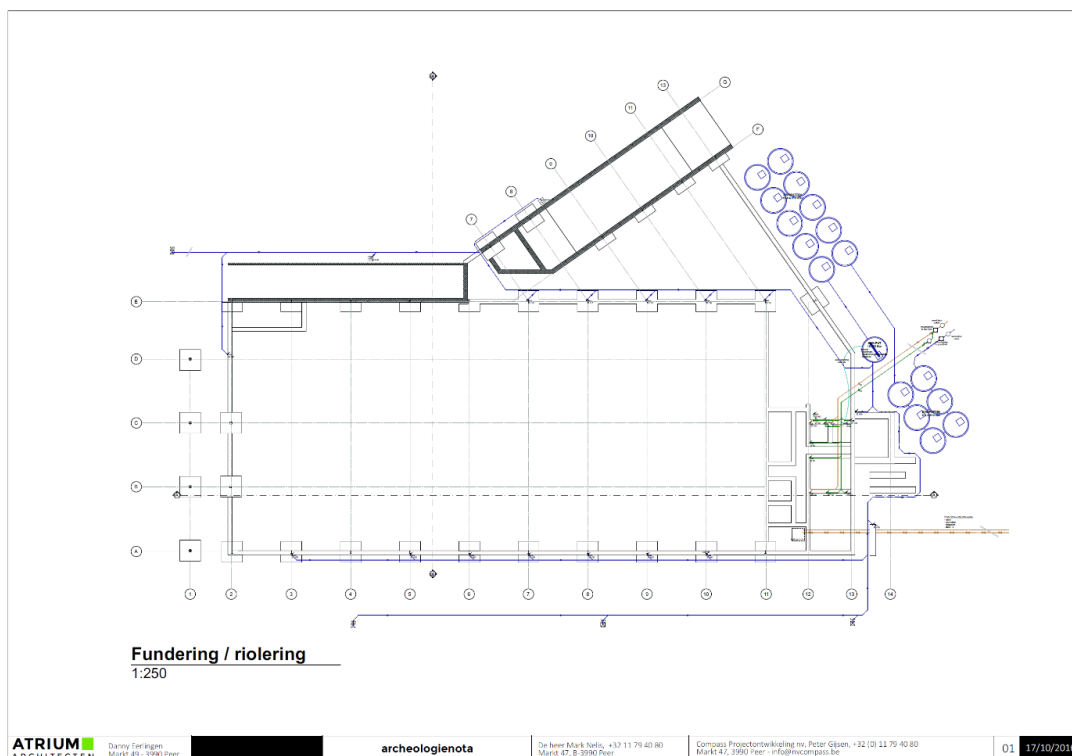
De hal/magazijn beslaat een oppervlakte van 1970 m². Voor de bouw ervan zal het volledige terrein afgegraven worden tot in de stabiele ondergrond met mogelijk het aanbrengen van verbeterde grond of grondversterking op die plaatsen waar door eerdere bouw- en sloopwerken de bodem onvoldoende stabiel is voor de nieuwbouw. De volledige teelaarde zal dus verwijderd worden inclusief een deel van de onderliggende horizonten.

Afb. 6: Funderingsplan van de te bouwen hal zoals aangereikt door de nv JC Building.

Op het funderingsplan zijn de geplande ingrepen in de bodem in uit te graven diepte aangegeven. Voor de vloeren wordt een uit te graven diepte voorzien van 40 cm, voor de aanzet van de betonnen blokfunderingen zal de aanzet gebeuren op -80 cm onder het huidige maaiveld. Deze maten zijn echter onder voorbehoud en in afwachting van het stabiliteitsonderzoek dat pas na het verkrijgen van een definitieve bouwvergunning zal uitgevoerd worden. Aan de westzijde zullen de vloeren aangezet worden op -152 cm diepte. Deze diepte is bepaald door het maken van laad- en loskades voor de vrachtwagens. Voor de wegenis wordt slechts een weg te graven diepte van 20 cm voorzien, verwijderen van de teelaarde, aangezien die op het niveau van de reeds aangelegde parking komt te liggen van de “buren” (percelen 944n² en 944p²). Die parking ligt ca 30 cm hoger dan het huidige maaiveld van het projectgebied.

De infiltratieputten, 16 in totaal met elk een opvangcapaciteit van 4.810 liter, aangevuld met 1 hemelwaterput met een capaciteit van 10.000 liter, zullen aan de noordzijde van het terrein worden aangebracht parallel aan de Kruisstraat. De afvoerbuizen zullen op vorstvrije diepte worden aangebracht; minimaal -60 cm onder het maaiveld.

Afb. 7: Waterafvoerplan van de te bouwen hal zoals aangereikt door de nv JC Building.

2.3. Resultaten van het vooronderzoek met ingreep in de bodem

Archeologische verwachting

Het bureauonderzoek wijst uit dat het terrein deels grondig verstoord is. De verstoringen zijn – zo blijkt uit de reeks luchtfoto's – te wijten aan bouwwerken tussen 1955 en 1970 en afbraakwerken van de woningen en stallingen na 1990. De grote witgele rechthoek op de luchtfoto uit 2012 duidt erop dat de gebouwen tot in de fundering uitgebroken zijn.

Bovendien blijkt uit de foto's uit 2003 en 2005 dat het terrein begroeid was met grote bomen die, zoals blijkt uit de luchtfoto uit 2015 allemaal gerooid zijn en- zoals bleek uit het terrein bezoek, ook ontstronkt.

Daartegenover staat dat het gebied deels gekarteerd is als een Scmt bodem. De ..m. staat voor een dikke antropogene humuslaag, een plaggenbodem. Plaatselijk kan deze bodem variëren in dikte van 60 cm tot meer dan een meter waardoor de mogelijkheid bestaat dat wortels van bomen en struiken zich geheel of deels beperken tot die humeuze bovenlaag waardoor het ontstronken slechts weinig invloed heeft gehad op eventueel aanwezig bodemarchief. Ook uit vergelijking van de luchtfoto's en kadastrale gegevens (kadaster en GRB) blijkt dat de als OB gekarteerde zone in feite veel kleiner is dan aangegeven op de bodemkaart. Op die kaart is ongeveer 50% van het projectgebied ingetekend als OB, bebouwde zone, terwijl dit in realiteit beperkt bleef tot één vrijstaande woning en enkele bijgebouwen en een parking die samen ongeveer 753 m² innemen van het projectgebied wat neerkomt op 18,6 %. Dit betekent dat op ongeveer 80% van het terrein eventueel aanwezig archeologisch erfgoed beschermd werd door een dikke antropogene humuslaag; een plaggenbodem.

Het potentieel op kennisvermeerdering, het potentieel op aantreffen van archeologisch interessante sporen wordt door het bouwen en slopen van gebouwen enigszins gereduceerd terwijl de aanwezigheid van een plaggenbodem eerder beschermend zal geweest zijn. Niets wijst erop – zo blijkt uit de cartografische gegevens – dat er oude, laat-middeleeuwse / postmiddeleeuwse – gebouwen op het terrein stonden. Indien er sporen aanwezig zijn, dan zullen het bodemsporen zijn. Of deze sporen aanwezig zijn, of ze beschermd werden door een plaggenbodem of geroerd of verstoord zijn door de recente ingrepen in de bodem, moet blijken uit een proefsleuvenonderzoek.

Aangezien perceel 944N2 (partim) al een aantal jaren geleden werd aangelegd als parking en deel uitmaakt van een groter parkeerterrein, kan dat perceel uitgesloten worden van verder archeologisch onderzoek

Resultaten van het proefsleuvenonderzoek

Het proefsleuvenonderzoek kon de verwachting deels inlossen. De verstoringen veroorzaakt door bouw- en sloopwerken bleken vooral invloed gehad te hebben in het noordelijk deel van het projectgebied waar in de proefsleuven 1, 2 en 3 ernstige verstoringen van de bodem werden vastgesteld met redelijk wat afval en bouwpuin in de bodem.

In het zuidelijk deel bleek het terrein archeologisch oninteressant te zijn door de volledige afwezigheid van sporen en archeologica.

Groot was derhalve de verrassing met de vondst van een afvalkuil in de westelijke punt van het terrein, met name in proefsleuf 4. Deze afvalkuil bevatte naast een aantal deels of geheel verbrande stenen liefst 232 scherven van aardewerk, was rijk aan houtskool en leverde 19 (fragmenten) van verbrande eikelschalen op. Op basis van typologische, en vooral technische kenmerken, verschraling, besmijting en versiering, knobbeloren zonder doorboring, leek dit ensemble dateerbaar in de vroege ijzertijd, de periode 800 – 500 BC (periode A2-D volgens de chronologie van het IJzertijd aardewerk uit Zuid-Nederland zoals opgesteld door dr. Peter van den Broeke).

Het ingezamelde houtskoolmonster en de verbrande eikelfragmenten werden allemaal opgestuurd naar het laboratorium van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium in Brussel waar het door wetenschappelijk medewerker Mathieu Boudin via de C-14 methode gedateerd werd. De datering van het houtskoolmonster en de eikels komen vrijwel overeen en uit die datering kan geconcludeerd worden dat de afvalkuil rond 460 BC (voor Christus) werd aangelegd.

De C-14 datering wijst uit dat het aardewerk derhalve niet in de Vroege IJzertijd maar in de Midden IJzertijd dient gesitueerd te worden op de overgang van periode E naar F volgens de chronologie van het IJzertijdaardewerk in Zuid-nederland zoals opgesteld door peter van den Broeke.

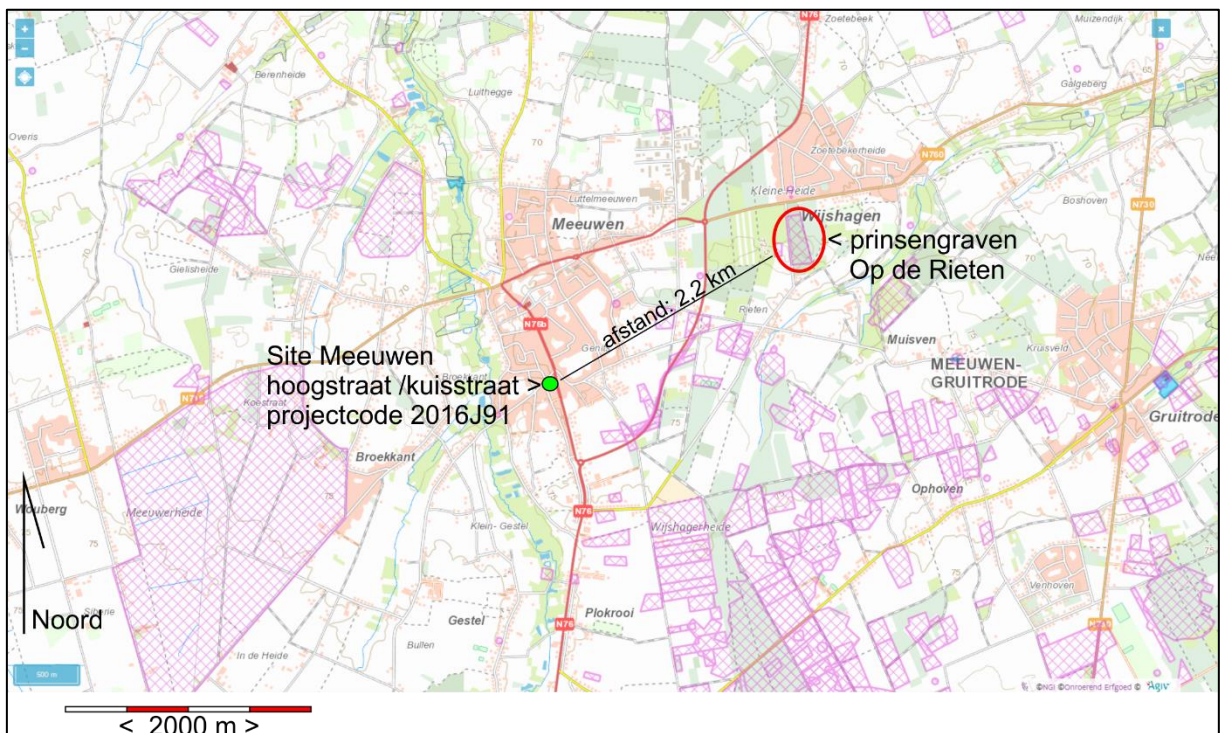
De aardewerkscherven lagen samengedrukt in elkaar wat er in eerste instantie op leek te wijzen dat ze kapotgeslagen waren. Maar uit de reconstructie bleek dat tegenover elkaar staande wandscherven op elkaar gelegd om weggegooid te worden. Bovendien vertoont een merendeel van de scherven sporen van hevige brand waardoor het aardewerk zelf zeer broos en schilferig geworden is en waardoor grijze tot donkergrijze scherven soms een “lederen” uitzicht hebben gekregen. Het aardewerk omvat verschillende aardewerkvormen, en verschillende soorten aardewerk; oxyderend gebakken aardewerk (grijs – donkergrijs van kleur) en oxyderend gebakken aardewerk (rood tot oranje-rood van kleur) In de kuil en in de directe omgeving ervan werden ook een aantal fragmenten verbrand huttenleem aangetroffen.

Al deze elementen bij elkaar laten ons vermoeden dat de kuil het gevolg is van een hevige brand, mogelijk een huisbrand, eerder dan dat we te maken hebben met misbaksels uit een ovenbrand want

dat zou eerder enkel scherven van hetzelfde type aardewerk hebben opgeleverd, gebakken volgens eenzelfde bakwijze.

Ondanks de uitbreiding van de proefsleuf met een volgenreter rondom de afvalkuil werden geen andere archeologische sporen op het terrein aangetroffen. Ook in de belendende proefsleuven werden sporen noch archeologica aangetroffen. Hieruit menen we te mogen afleiden dat, indien er werkelijk een “woningbrand” is geweest, de sporen van de woning hetzij verdwenen zijn door de bouw- en sloopwerken in het noordelijk gedeelte van het terrein, ofwel zich buiten het projectgebied bevinden, of eerder bevonden aangezien op het westelijk aanpalend perceel een woning gebouwd is met een aangelegde siertuin.

Opmerkelijk is de datering van de vondst in relatie tot de vondst van raven op de Rieten in Wijshagen. De rijke graven die daar aangetroffen werden dateren uit de eerste helft van de vijfde eeuw voor Christus. Andere vondsten uit graven op de Rieten wijzen op begravingen uit de tweede helft van de vijfde eeuw voor Christus. Er is dus nu blijkbaar een opmerkelijke contemporaine vondst die wijst op bewoning van de regio, echter, de eenvoud van het aangetroffen aardewerk staat absoluut niet in verhouding tot de rijkdom van de vondsten in de graven in Wijshagen.

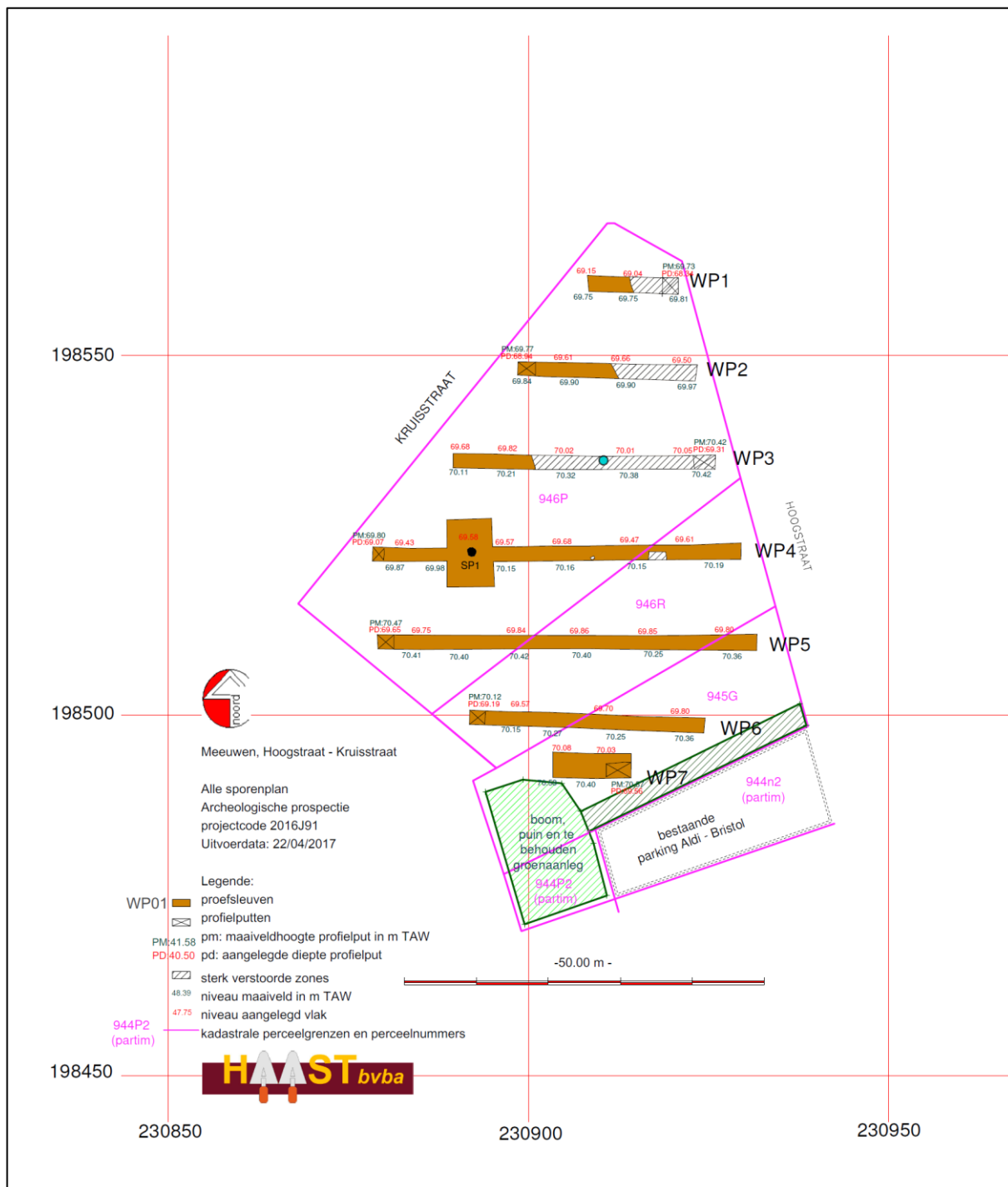

Afb. 8: situering van de vindplaats van de afvalkuil aan de Hoogstraat ten opzichte van het grafveld op de Rieten in Wijshagen.

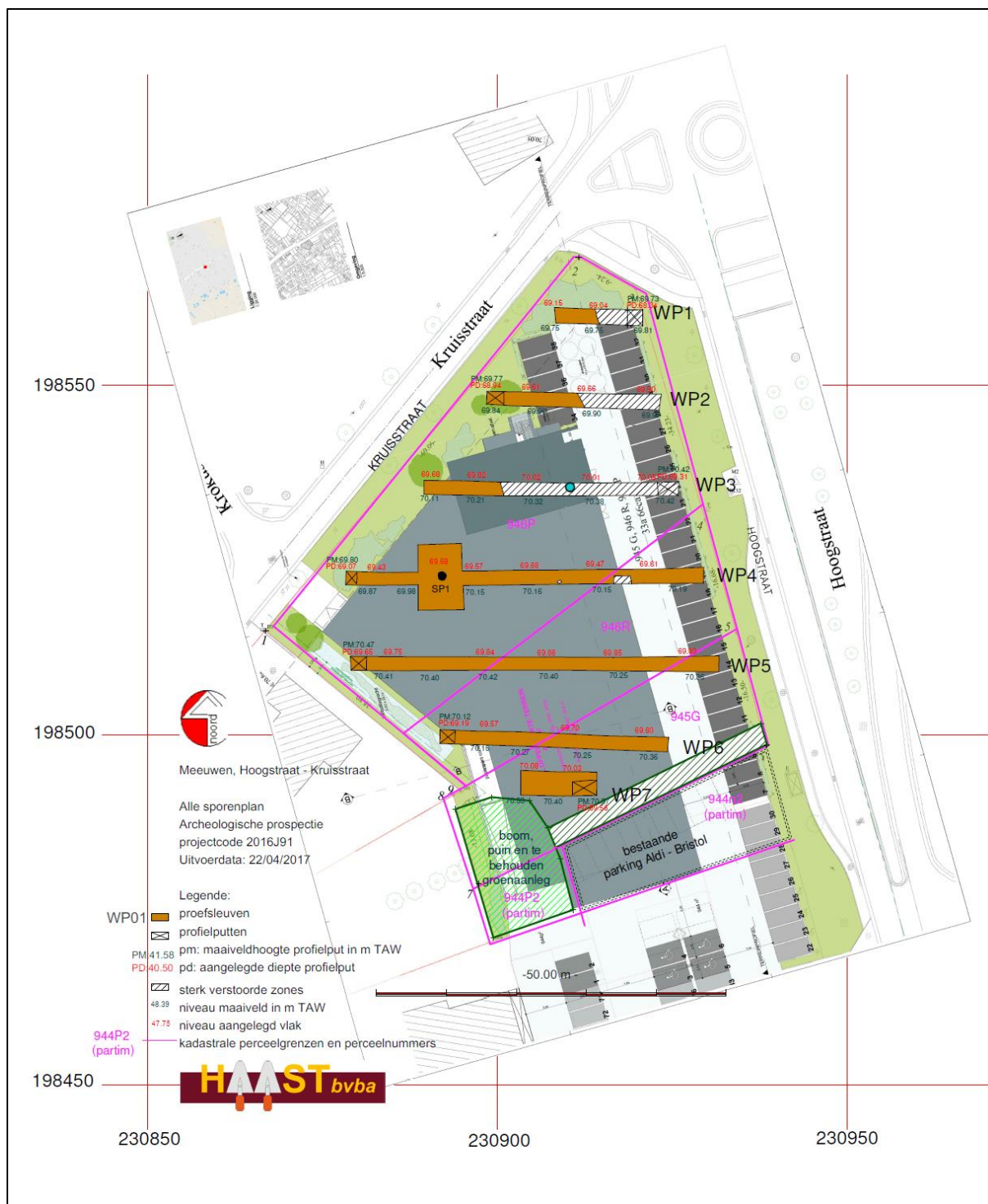
Ook andere vondsten van onder meer off site fenomenen, spiekers en kuilen, en zelfs sporen van celtic Fields kunnen een relatie hebben met de vondst van de afvalkuil aangezien die ons inzien kan gekoppeld worden aan bewoning en daarom misschien aan de landbouwers die in de omgeving velden bewerkten.

Niets wijst er helaas op dat binnen het projectgebied nog sporen zullen worden aangetroffen die een kennisvermeerdering en bijkomende inzichten zouden kunnen opleveren met betrekking tot die ene –

toch bijzondere – afvalkuil uit de midden IJzertijd, ca. 460 BC, periode in de overgang van de perioden E-F volgens de chronologie zoals opgesteld door van den Broeke.

Afb. 9: het allesporenplan

Afb. 11: projectie van het allesporenplan op het nieuwbouwplan.

Afweging noodzaak verder onderzoek en gemotiveerd advies

Gelet op de afwezigheid van archeologisch interessante sporen die een kennisvermeerdering en meer inzichten kunnen opleveren omtrent de aanwezigheid van één afvalkuil uit de midden IJzertijd in het westelijk deel van het projectgebied, wordt voorgesteld het terrein vrij te geven van verder archeologisch onderzoek.

Dit ontslaat de bouwheer en aannemer der werken niet van zijn verplichtingen: De aannemer/uitvoerder van de werken gehouden is aan de meldingsplicht van archeologische vondsten. De melding van archeologische toevalsvondsten is wettelijk verplicht. De context zit vervat in artikel 5.1.4 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. **De vinder is verplicht om de vondst binnen de drie dagen te melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed en beschermt de vondst en haar vindplaats tot tien dagen na het vinden ervan.**

2.4. Vraagstelling en Onderzoeksdoelen

Niet van toepassing gelet op het gemotiveerd advies.

2.5. Onderzoeksstrategie

Niet van toepassing gelet op het gemotiveerd advies.

2.6. Onderzoeksmethode en -technieken

Niet van toepassing gelet op het gemotiveerd advies.

2.6.1. Vondsten

2.6.2. Onderzoeksvragen

2.7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Niet van toepassing gelet op het gemotiveerd advies.

3. Lijst met Afbeeldingen

Afb.1: Bounding Box

Afb. 2: Kadastraal uittreksel 01/01/2015

Afb. 3: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied rood omkaderd.

Afb. 4: Plan met aanduiding van de verstoorde zones

Afb. 5: Inplantingsplan van de nieuwbouw zoals aangereikt door nv JC Building projectontwikkeling

Afb. 6: Funderingsplan van de te bouwen hal zoals aangereikt door de nv JC Building.

Afb. 7: Waterafvoerplan van de te bouwen hal zoals aangereikt door de nv JC Building.

Afb. 8: situering van de vindplaats van de afvalkuil aan de Hoogstraat ten opzichte van het grafveld op de Rieten in Wijshagen.

Afb. 9: het allesporenplan

Afb. 10: projectie van het allesporenplan op de luchtfoto uit 1970

Afb. 11: projectie van het allesporenplan op het nieuwbouwplan.

4. Bibliografie

HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Geraadpleegd via:

<https://www.onroenderfgoed.be/actueel/nieuws/onderzoeksrapport-archeologisch-vooronderzoek-proefsleuven-strategie/>